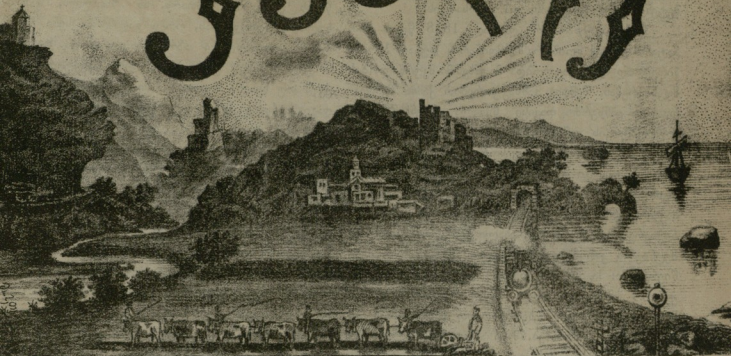

პუბლიკა

სამეცნიერო და სალიბერატურო ნახაბიანი გაზეთი. გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

ლით. ლემბოჯისა. თბილისში.

№ 29.

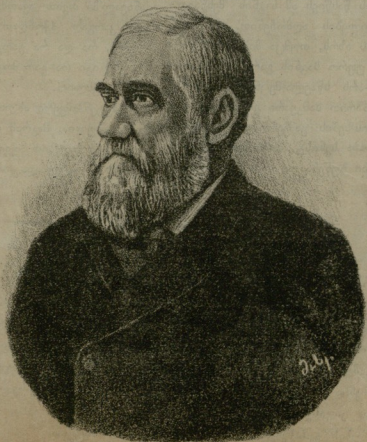
ივლისის 11, 1893 წ.

№ 29.

წინასასა: — მკვს პეტენჰოფერი, X-ლისა. — ახალგაზღობის საყურადღებოდ ლუარსაბ საჩინოელისა. — თვა კამიები გორისელისა. — მუფე ერეკლე II გ. წერეთლისა. — სამშობლოს გარედ, ლეკსი გორგასლანისა — ფშაური ლეკსი (ჩაწერილი თ. რაზიკაშვილის მიერ). — ბატონიშვილი ეკატერინე (ისტორიული ამბავი) თეოდ. ხუსკიკაძისა. — არწივი, ლეკსი ვაჟა-ფშაველისა. — განცხადება ქუთაისის თივად-აზნაურთ საადგრ-ლამბულა ბანკის გამგეობისაგან.

მაქს ბუტენჰოფერი

სმ დღებში გადიხადეს მიუნხენში სამოცდა-თუთხმეტის წლის დღეობა გამოჩენილი მეცნიერისა, რომელმაც პირველად დააყენა სამეცნიერო ნივთიერება დაამდგა ავადმყოფობათა სწავლა. სანამ სახელოვანი მეცნიერები პასტერი და კოხი აღმოაჩინდნენ ბაქტერიებს და ბაცილებს, პეტენჰოფერმა უკვე წინ წააყენა ეს საკითხავი და სხვა მხრით გამოიკვლია გადაამდგები ავთიმუ-

ფობის თვისებანი, როგორც ჩინებულმა სამეცნიერო მედიტებელმა პირველად იყნოსა და ცხადთ წარმოაჩინა კვალი სხვადასხვა კაცის კირთა და გადამდებ სენთა თვითარსებობისა. აი, ამ კვალს დაადგნ მისი საუკეთესო თანა-მედროენი და მოწაფენი და ბოლოს აღმოაჩინეს ნამდვილი შთანაჩენი, ნამდვილი კვერსი და თვითარსებობა ყოველგვარის ავადმყოფობისა. აქედან ცხადად სჩანს, რომ პეტენჰოფერი პასტერის და კოხის წინა-

მაელი კაცია. ნათქვამია: „წინა კაცი უკანა კაცის ხილია“. სწორეთ ამ გვარი წინა მეცნიერი არის პეტენჰოფერი პასტერისა და კობისათვის.

მაქსი პეტენჰოფერი დაიბადა 1818 წელს ერთ პატარა ქალაქ ნოიბურგში მდინარის ღუნაის პირად. პირველად იგი სწავლობდა მიუნხენში მკურნალობის მეცნიერებას, შემდეგ განსაკუთრებით კიმია შეუყვარდა და განაგრძო თავისი სწავლა მიუნხენისა და ეილერსბურგის უნივერსიტეტში. 1847 წელს იმას მისცეს ორდენარის პროფესორის ადგილი, ხოლო 1853 წელს იგი მიიწვიეს ბაიერის მეფის სასახლის აფთიაკის ზედამხედველად და კარის მკურნალად. საკირველი მრავალგვაროვნება გამოიჩინა ამ კაცმა ნიჭიერებაში. ბევრი რამ ახალი კუმპარტება და სამეცნიერო კანონები გამოიკვლია სხვა-დასხვა მეცნიერებაში: ჰიგიენაში, კიმიაში, ტენიკაში და საინჟინერო სწავლაში. დიდი სახელი გაითქვა მან მის მიერ დაარსებული შეხედულობით სხვა-და-სხვა ვადამდების-სენის შესახებ. მისი აზრით ხოლერისა და საოფლეს გამძლიერებელი მიზეზები მდგომარეობს მიწის ნიადაგსა და ჰერის თვისებაშიო. ეს ორმოცი წელწადია, რაც მან თავისი შეხედულობა მეცნიერულად დაიმუშავა და დღემდის სამკურნალო მეცნიერებას არ შეუძლია გვერდი აუქციოს მის მიერ წარმოთქმულს აზრებს. თვით პასტერი და კობი, რომელთაც ასე შორს წასწიეს ამ საგნის შესწავლა ბაქტერიებისა და ბაცილების აღმოჩენით, არ უარს ჰყოფენ პეტენჰოფერის აზრს, თუქცა მის მიერ წარმოთქმული თეორია უფრო საგნის გარემოებად მიანიხთ და არა თვით-არს სწავლა-მეცნიერებად.

პეტენჰოფერის აზრით სამკაური ცითარება ყოველნაირის ვადამდების-სენის გამგერი და გამძლიერებელიო: **გადამდებობა სენისა, დროულად-გადამდებობა** ხელის შემწყობი ბუნება და თვით **ცაცის-აგებულება**.

დროულად-გადამდებობა ხელის შემწყობს ბუნებას სენისას ეძახის პეტენჰოფერი მიწის ნიადაგს და წლის დროებს: ზამთარს, ან ზაფხულს, გაზაფხულს, ან შემოდგომას, როცა ვადამდები სენი ჩნდება. მაგალითად მისი აზრით ხოლერა და ხურეგება ნოტიო მიწაზედ უფრო მოქმედებს, ნამეტურს მიწას ქვეშ თუ წყალი ახლოა და მითი გაქვნილია ნიადაგი. აგრეთვე სენი უფრო მძიმენარებს ზაფხულში სიციხების დროს.

ცაცის აგებულებას გაელენა აქვს ვადამდებ სენი. არის ზოგიერთი კაცი, რომელსაც სენი არ ეკარება, ან თუ ეკარება, ძალიან ადვილად იხდისო. მაგალითად ხოლერა ძვირად შეეყენება იმ კაცს, რომელსაც სტომაქი კარკი აქვს, ან რომელიც ძალიან ტანთელია და ფლარათობა არ სჩვევია. პეტენჰოფერის აზრით ხოლერა, მაგალითად, თუ არ განაეალოს საშუალებით, სხვა ნაირად არ გადაედება კაცსაო. იმან შეისწავლა ბუდე ხოლერისა - ბენგალის მახრა ინდოეთში და კიდევ უფრო დარწმუნდა ამ თავის მცნებაზე, რომ სიციხანი დრო და მასთან ნოტიო მიწა ძალიან აძლიერებს ხოლერასაო.

ამ შეხედულობიდან პასტერისა და კობის აღმოჩენამდის, ყველა დამეთანხმება, რომ ერთი ნაბიჯი აღარ არის. მოსხერებულს ჰცენიერებს, უმეკელად, უნდა აეღოთ ხელში მიკროსკოპი და ეცნნათ განაეალოში თვით ავთოყოფობის თესლი, რადგან მათ კარვად ჰქონდათ პეტენჰოფერისაგან შესწავლული, რა და რა გარემოებაში ძლიერდება ეს სენი, ესე იგი რა გარემოებაში უფრო მრავლდება იმ სენის თესლიო.

პეტენჰოფერი ახლა სამოც-და თუთმეტის წლის მოხუცებულია, მაგრამ დღესაც ძალიან მხნეთ არის დიდი ყურადღებით აღევნებს თვალ ყურს მისი მოწვევების: პასტერისა და კობის გამოკვლევებს.

x—ლი.

ახალგაზდობის საუკუნადღებოდ

გებას თუ არა ზაფხული, ჩვენი ნასწავლი ახალგაზდობაც ერთბაშად გაასკეტება ქალაქებიდან დაბას-სოფლად. ჩვენს სწავლად დამთავრებულ ახალგაზდობას, თითქმის სენად გადაქცევა, რომ სრულად იავიწებს სოფლას და ეთაისება ქალაქის ცხოვრებას მანამდის, სანამ გასწავლებს უფასსენელი დღე არ დაუ-

დგებათ. იავიწებენ ჩვენი ნასწავლანი თავისი სამკვიდრო სოფელს და თაქნადან არ მოსდისთ ამის აუკარგანობა, მანამ აცთის ემყოფილნი არანს სიმღიღრითა და ჯანმრთელობით; აა, ორმა თუ რომელიმე ერთ-ერთი ახალგადათ, მაშინ ეი წავლენ მთავიწებულ სოფლებსიკენ, როგორმე თავს უშუქლან და დახარუსონ ქალაქებში და წაიანებული უახს, ან გამოიკვებონ ათვად თავი. ერთი სიტყვით ყოველ გაციარებას დროს მთე-

მართავთ სოფელ სოფელს, ჩვენ და სისამართონად და ერთსულ ამის არ ვაფიქრებთ, რომ „სადან დაბადებულ-გარ“, სად სიყმისწილის ტრბილი უფარდელი დღეინი გამ-ტარების და რომელმან მე, სრულად უიარს, ანაზნი მ-სწავლას და განათლების გზასე დამწყებს, — სამცხეთო უფლებით რამე ნაყოფი მოეუტანოს. — ამის სრულად-დაც არ ვაფიქრობთ.

ვინ მოსთვლის, მეთისეული, სოფელი რამენი გა-ჭირვების იტანს, სად ქსედას ჩუნი თაღები იმთ უსო-მთ ტანჯვა-წავლებს, ათასნაირ დაბეჯას და ცარცა-გლეჯას სხვა-და სხვა მოხელეთაგან. ესენი ჩვენ უკლავ-ფერო ირით, როცა ჩვენ მითან ერთად ვიმოყვებით; მხოლოდ მოკმირდებით თუ არა, სრულად გააქრედე-ბა. სოფელი ამ მხრით ღირსეულ შემწობას ითხოვს თავისი ნასწავლ მკვიდრთაგან, მაგრამ ჩვენი დაუღერობაც ამისა. მარტო თავის თავისი სამართებას არ ეყოფა კარს. რაც ცხოვრების ანაზნაფსე გამოსულას, ის უფლებად აგრეთვე ვნებობრავი მხრით ჩახელოს თავისი დასტრუ-ლი მომდის გულში და მღაზნო დადლოს იმის გულის წყლულს. დაბა-სოფელს თუ უსრთ თავისი მკვიდრის სწავლას, იმიტომ რომ შემეგეში გამოადგეს რსნიმე და აუსინას ყოველი, რაც არ ირის. სუბედუროდ ეს ჩვენ-ში ასე არ არის. სწავლადმოძარბებულნი სოფელის ცხოვ-რებას უღარ ეწეობან და მიეშურებან ქალაქის გაფუ-ფუნებულ ცხოვრებისაგან. ვინც ვერ ეადგე სწავლას და მხოლოდ სწავლებლად მოდის დაბა სოფლებში, ის წამოსიკუბებს ცხოვრებე „ქნისსეს“, ცხოვრ-სწეუ-ლი, თათქოს დადამიწსე ანაზნის ქსედას და ზე-რცში ეკებს ვისმე თავის ტოლსა; უფან ხელებ დაწყო-ბილი დადის მარტოც.

ჩუ ვრადები, მამაჲ ვაფის მოყვრე გლესს დ იმის უსუ-ფთხო ცხოვრებას, ჩუ დაიკუწებს ამ ქეშმარტ სიტუების: „სოფლის კარს კარის გულა სოფერულით მოაბოჯოს და არ შიშითაო“. რა სკეობისა გლესს მუდოდ უფარ და ანაზნაფსე-ლად მოაქვითო. ერთსულე შეიგნე, რომ ჩვენ უმისოდ არ ვარჯივართ... მამასადმე, ჩუ ებუტები... ჩუ უფლი განსედე, გაბედეინი იმის შეთან თავისუფლად მისვლას და სუ-ბარი და ასე ანაზნად დაახლოვე და შენც ამენე ყოვე-ლი, რაც ეო სკეობის დღეს ჩვენთვის. მამინ, მკომბ-რო, შენ დასტრ იმის გულში უმთავრეს ადგილს და თითონაც სხვას განასტრებს შენს ნათქვამს.

„უჭობა უფრო ჭლადეს კარსაო, ვინე ვაფა და შრომაო.“ — სიტყვა ერთმა სწავლებლად და რატო არ უნ-

და მისდევეთ იმ კეთილ ანდაზს. რადგანაც ჩვენი მო-ხარდი თაობა სწავლის ადმთავრებას შედეგ სოფელს იშეთათად ხედებან სამუდამო სარსოვრებად, ახლას მანც დათხოოს სწავლობაში სიკეთე... რომ და სამი თვე სწავლობა სკეობისთვის კარგი დროა. ამ სწავლაში ახლავს დროს ტუილად დროს გეტარების მკავრ შეუქლას უკითხოს ხალხს წიგნები და ჭმართის მუქთი წარმოდგენების... უკლავე აუღლებულ და უს-ჭირბოვისა, ყოველ კვირ-უქით მმართონ ლტკებინს კითხვა, რომელთაც სკეობა ექნებათ გაჩინო ხალხს: 1) ბუნების მოკლესის ყოველი განსება, რომლის უფო-დინრობის გამო გლესი ცრუ-მარწმუნობას ელევს; მკ. ანაზნაფსით ყოველი სოფლებში არ მუშაობენ, რად-გან ღმერთი გავწეოს და წიგნის აღარ გამოკავე ზე-ნისა და სხვ.; 2) ცოტა რამ ხენ-თესვის გაუმჯობე-ლობის შესახებ; 3) ათასნაირ ცრუ მოარწმუნობაზე, მკ. მეთხეზე, „ბეტრანტე“ და სხ., რომელთა მიხეობი-ტლესი ანად-მოფრთხილის სხვა სწავლებას თავს ანებებს და ხშირად საუკეთესო შეილი სელებან ეღლებს; 4) ცო-ტა რამ უმადლეს მთავრობის წეს-წობილებზე და სოფ-ლის სომამართლო დაწესებულებზე, რომლის უფო-დინრობით გლესნი ბევრედე უგანბნად ისეუბან სოფ-ლის მოხელეთაგან; 5) ეკონომიკაზე, როგორც არის ბურის შენახვა და სხ., შამიღობისათვის. 6) წე-ბითესის დაწეება დიდრობისათვის და სხვა-და-სხვა დარბება იმთ კეთილ-დღეობისათვის...

უფლას ესენი, თუ კარც მოანდომებს გასჭირბო არ არის. ამის მკავლათი დაგეიმტეობაც ეადრ ერთმა ახლ-გაწიდა მსწავლებლებს ახლორე რამიშეაღმა, რომელიც გურთაში, სოფ. სურბეში არის მსწავლებლად. მართლად ამ ბეტრანტეში მთავრე თავის მკვადნიშობით შეს-ლისაზე და მითად ყოველ კვირ უქმე-დეს; მოკლ სოფ-ლის მკვადნი: მოსურინ და ახლ-განდანი. გუმინდელი სოფლად უვირი მოსურინ კარც დღეს წავიკითხვის წიგნი, გლანაზნაზე შინაარს და შენიერადაც დაეწერს.

ჩვენი მოსწავლე ახლავს დანი რომ ზემოსწავლებლად ახლას დადებობდენ, მამინ ჩვენს მოსწავლე ჭლებსაც მოკითხეობად იმთა მამაჲ.

დასასრულ სულიათ და გულით ვისურებ, რომ კეთილის ყურით მოკმინოთ ეს წინადადება ჩვენ ახლ-განდობას და ახლვე განხორციელებინოთ იგო თაყანთ სისაქედლოდ.

ლუარსაბ სანინოლი

თავიჭამიები

(ზღაპარი *)

მენადმე-ჭიპა

VII

სმა იყო, როცა მენადმე-ჭიპა იბადებოდა, ბრუტ-სამშელაზე¹⁾ კუდიანებმა სიხარულისაგან ფერხული დააბესო და ასე იმღეროდნენ: „აჲ კი მოვიწინებთ თავი-ჭამიებსაო“ მამა მისი დარბოდა თურმე სოფლად ბებიაზედ, მაგრამ ვერაინ იგოდა ხელად, ყველანი საღდაც ვადამალულიყვენ. ეს რომ კუდიანებმა შეიტყეს ბრუტ სამშელაზედ, თურმე ერთი განგაში შექნეს: „ქვეყნის გაიძვერა იბადება და ბებია ვერ უშოვნიათო“. არიპა, ჩვენი ელამა ბებია გავგზავნოთ, იქნება ახალდაბადებულს კაცის გული ამოართვას და თვალი-მაქცის გული ჩაუღოსო, რომ მის ღროს თავი-ჭამიები მისგან თვალი-ნაცვნი შეიქნენ და სულ უკუღმართს გზაზედ იარონო. მართლა აღ რომელიც მათ შორის ყველაზედ უფრო ავი კუდიანი იყო, ელამი და ბოროტი შესვეს მგელზედ და აფრინეს მენადმის ღედის მოსავლელად.

საწყალი მამა თავაწუწილი დაღონებული, დაქანცული და იმედ გაწყვეტილი შემოვიდა შინ, უნდოდა ეთქვა, ვერას გავხდიო; მაგრამ წარმოადგინეთ მისი სიხარული, როცა შეხედა, რომ მშობიარე მისი მეუღლე ვიღაც ელამ-ბებიას ჰყავდა მოსავლელად. ტკივილებით ტანჯულმა ღედამ ერთი გადმოხედა ელამ-ბებიას და შიშისაგან ტანში გახზილა: „ეს ვინ მოსულა ასეთი მახინჯი, ამის ხელში ჩემს სანატრელს შვილს კარგი არა დაემარებარაო“. ელამ-ბებიამ გაიღიმა და თან დაატანა: „ნუ გეშინია, მალე მოგარჩენო“. შენ მოგეცემა ვაჟი, რომელსაც მენადმე-ჭიპა უნდა დაერქვას სახელად, რომ იცოცხლოსო. მაგრამ მისი სიცოცხლე მისიანების სიკვდილი და მწუხარება იქნებაო, ხოლო სკუდიანების შეება და ღიბნო. ის იქნება თავიჭამიებისათვის ოთოთანთ ქორიო და თავიფარებისთვის ნამდვილი ხოლგრაო. მორჩა თუ არა მშობიარე დედა, ელამბებიის წინასწარმეტყველებამ გული გაუხეთქა და თან გადაყვა.

მენადმე-ჭიპა დაიბადა თუ არა, ერთი ისეთი იფიქლა, რომ მამას გული გაუხედა და წამოიყრნატლა: „ნეტამც არ დაბადებულიყოვო. მაგისგან კარგი არა

გამოვარაო. მაგის წივილი და ასპიტი გველის ერთი-არაო“. ელამ-ბებიამ ახალდაბადებულს მენადმე-ჭიპას თავში წაარტყა და თანაც დააყოლა: „შენამც ყოფილხარ შენიანების ჰირი და თავიჭამიების შფოთიო“. ეს ელამ-ბებიის წარტყმევა ყმაწვილს დაღად დააჩნდა. მას აქეთ მენადმე-ჭიპას უკანა თავი გაბტყელებული დარჩა და წინ შუბლი ფიცრის კედელს მოაგონებდა კაცს.

მენადმე-ჭიპა რაც იზრდებოდა, ისე აედებოდა. ის იყო დაუდგრომელი ხასიათისა, ცოცხალი, თავისუნება, მსურავი, ტკბილეულობის მოყვარული ზე მხიარულა; მაგრამ, საკვირველი იყო: რაც უფრო ავზნეს იჩენდა, ისე უფრო აყვარებდა თავს მამასა და თავის ღედ-მამის შვილებსა. ამის გამო რასაც კი მოისურვებდა პაწა მენადმე-ჭიპა, ყოველიფერი მზად ჰქონდა მისთვის მამა მისს. მისი ღედმამის შვილი რაკი ნიშნავდა, რომ მამას ასე უყვარდა თავისი ვაჟი, ისიც თავს ევლებოდა. ამისთანა მოქცევამ თავისიანებისამ მენადმე-ჭიპა გაანებოგრა და აფიქრებინა, რომ მე ვარ მამიჩემისა და ჩემი ღედმამიშვილების ღმერთად გაჩენილიო. ესენი მხოლოდ ჩემის საჭიროების გულისთვის უნდა ცხოვრებდნენო. მამამ იფიქრა: „ეს ჩემი შვილი, მეტად გამინებოგრა; აქ რომ ვიყოლიო, მე ამას ვერ გაუძლებ, სულ-ხორცისაგან გამცლისო, მოდი სკუდიანების ქვეყანაში გავგზავნი, იქნება იმართი სიბრძნე ისწავლოსო და უფრო დაჰკვიანდებო. მენადმე-ჭიპასაც ეს უნდოდა, წავიდა სკუდიანების ქვეყანაში და იქ თუმცა ჰკუა-გონება ბევრი შეიძინა, მაგრამ ამასთანავე საკვირველი თვალითაქი შეიქნა, რადგან გული მისთვის ელამ-ბებიას უშაკის ჩაედვა და ვარემე მოქმედება ანგელოზისა ჰქონდა. მამა მისი არას ზოგავდა მისთვის, თვითონ იკლებდა სარჩოს, თავის წვიროშვილსაც აკლებდა და სულ მენადმე-ჭიპას უგზავნიდა, ოღონდ ის გამოსულიყო ყველაზედ ბრძენი და ყველაზედ ჰკუიანი. თვითონ მენადმე-ჭიპაც გულდაჯერებული იყო, რომ ის ყველაზე უგონიერესი და უქკუიანესი უნდა ყოფილიყო. ამისგამო თავის ტოლსა და ამხანაგს ყველას ზიზროთ უყურებდა და ყველანი თავის საჭიეყო იარაღად მიიჩნდა, თუმცა იმევა ღროს ტოლ-ამხანაგს ვარედანი ფარისეველური მოქცევათ ისე ეცარბოდა, თითქოს მათი გულისთვის მზად იყო თავი შეეწირა. ბოლოს მამას მომეზრდა და არაქათიც წაერთვა შვილის უცხოზნარეს ოჩენითა და დაიბარა: „შვილო, თუ ისწავლიდი რასმე, აქამდის ისწავლიდი, თორემ მე შენი რჩენის თავი მანდ აღარა მაქცსო“. მენადმე-ჭიპამ შინ დაბრუნების მაგიერად კიდევ უფრო შორს, ზღვას

*) „იხილე კვალი“ № 27.

1) „ბრუტსამშელი“ მთაა, რომელზედაც მიმდებელია ბოროტი სული. ხალხს ბრუტსამშელი გაღუსტაფურებია და ახლა ეძახის იმ მთას „რუსაბუღლას“.

იქით ვასწია: „მე ჯერ კიდევ სწავლა და გამოცდილება მაკლია კაცების თვალის ასაბნელოდაო“ — უთვლიდა მამა მისს, კარგა ხანს დარჩა ზღვას იქით მენაღმე-ქიპა. ვინ იცის, სად იყო და რა უმზავსო ცხოვრება გამოეცანა, რა ეშმაკების მანქანება უნდა ესწავლა. ბოლოს, როცა დაბრუნდა შინ, ესე იგი თავიქამიების ქვეყანაში, მამა მისი ძალიან გახიზრებული იყო, რადგან ატყობდა, რომ მის შვილს აღამიანი ვეღარ მოატყუებდა; არამედ თვითონ ის იქნებოდა ყველას მომტყუებელი და მომწივლებელი. მამა მისმა გულში ჩაიკინა და თქვა: „ატყვილად არ დამიხარჯავს ჩემი ყოფა-ცხოვრება ჩემ შვილზედაო. ახლა მე შინ დავჯდები და უცხო ქვეყნის ეშმაკებაში განვითარებული შვილი ჩემ ნახარჯს ერთი ათად შემომიტანს და დაცალიერებულს ჯიბეს ისევ გამისმებსო; მაგრამ მენაღმე-ქიპას სრულებითაც არ სცნელოდა მისი შეძინისათვის. ის ცდილობდა, რამენაირად მამა მისს კისერი მოსტეხოდა, რომ რაც ოჯახში იყო, მალე ხელში ჩაეგდო და თავი-ქამიებს შორის ასპარეზობა დაეწყო, როგორც თვით ესაი-მოგონებოდა და არა ისე, როგორც თავი-ქამიებს, ან მის შინაურს მდგომარეობას მოუხდებოდა. მამა მისმა ახედა-დახედა თავის შვილს და ვერ მოიწონა მისი საცქიცილი. ბოლოს ააგდო ბედის კოჭი რამდენჯერმე და სულ უკუღმართად დაუჯდა, ერთხელ „აღიუ“ არ მოსვლია. მაშინ კი წამოიძახა ბრახორაეულმა: „გვი, ჩემო ოჯახო და წვერალშვილო, რა ჯურღმულში ჩავყარეთო! მე ჩემ შვილს ანგელოზად ვზრდობდი, მეგონა, და ეს ეშმაკის გვერდი გამოსულაო“. ერთი მწუხარებით გააზმორა და იქვე სული განუტევა.

VIII

დარჩა მენაღმე-ქიპას ბურთი და მოედანი, რაც რამ ქონება დარჩა მამა მისს, მენაღმე-ქიპამ დახვია ყველაფერს ხელი და ფულად აქცია. შინაურებმა ჰკითხეს, ეგ რათა შერები მაგასაო?... ჰო, თქვენ არ იცითო — უპასუხა მენაღმე-ქიპამ. — ჩვენ ახლა იცეულამ მთელი ქვეყნისთვის უნდა ვიზრუნოთო. მე ისეთი თილისმა მაქვს, რომ ამ საშუალებით, რაც ხელთა მაქვს, ოქროს წყაროს გამოვაჩენო, მთელ თავი-ქამიებს გავამდიდრებ და მითი დაკარგული ყოფა-ცხოვრება უნდა აღვადგინოვო. ყველას იამა ასეთი აზრი. მისი დედამისი შვილები აღტაცებაში მოვიდნენ და პირლია შეკურნებდნენ მენაღმის თაღისმობას.

— მაშ ჩვენ ახლა რა უნდა ვიღონოთო, სანამ შენ ოქროს წყაროებს აღმოაჩენდო, უთხრეს მას დედამისიშვილებმა.

— თქვენ, ჩემო სულის კოლოფნო, მანამდის მოიცადეთო, გამოდით მამის სახლიდან, დასხედით იმ პიტალო კლდის ძირში, საიდანაც მე უნდა გამოვიყვანო ოქროს წყარო და მანამდის უცადეთო. მერე კი პირველი ბაჯალოები თქვენ გერგებათო.

— მანამდის რა ესვათ, რა გვაიშოთ? — უთხრეს დედამისიშვილებმა.

— ნუ გეშინათ, ოქროს წყაროს იმედი ყველაფერს აგატანინებთო: შიმშილსაც და წყურვილსაცაო.

ამ იმედით დასხდნენ მენაღმე-ქიპას დედამისი-შვილები: მათი საზრდო იყო მხოლოდ ჰაერი და წყალი. ყველას სწამდა მენაღმე-ქიპის თილისმის ძალია. ყველანი მოელოდნენ ოქროს წყაროს გამოჩენას.

ბერი გარემე თავი-ქამიებიც დაუახლოვდნენ მენაღმე-ქიპას და თავის ყოფა-ცხოვრებაც ფულად აქციეს იმ იმედით, რომ მერე ერთი ასად და ერთი ათასად მეტი ოქრო აეღოთ, როცა მენაღმე-ქიპა ოქროს წყაროს გამოიყვანდა. იმათ სიამოვნებით გადასცეს მენაღმე-ქიპას თავისი მონაგარი, გამოვიყვანეს თავის სახლებიდან, დასხდნენ პიტალო აღთქმის კლდის ძირსა და შეუერთდნენ მის დედამისიშვილს, რომ ერთ დროს მათთან ერთად ერთი ხელი ბაჯალო ოქროებში. მენაღმე-ქიპამ დახვია ხელი კარგა-ძილ ფულს თავისიან-სხვისიანებისას, რომელნიც ასე დაამიყვანა: მად მოითმინეთ, სანამ ოქროს წყარო არ გამოვიყვანოა. თქვა თუ არა ეს, მაშინვე გაქრა იმ ალაგიდან. მან ამოყო თავი თავი-ქამიების დედა-ქალაქში, საცა რამდენიმე ახალი თავიქამიები მოგროვილიყვენ ერთად, გაეღოთ სალაყნო და ამ საშუალებით ცდილობდნენ სალათას ძილში ჩავარდნილი თავიქამიები გამოეფხიზლებინათ.

მართლაც ეს ის დრო იყო, როცა თავიქამიები განუყრელს ძილს მისცემოდნენ, როცა ზურგსაყრდნობი მათი მათა-სავანეები ხელიდან გამოცლოდათ და იქ სკულდიანების ძლიერი სული დამკვიდრებულ იყო, როცა მათი საქმეები მათ ხელთ აღარ იყო, როცა მათ მაგიერად სხვანი ჰირნახულობდნენ, რომელთაც თავიქამიები ღვირსიგან ვანწირულ ხალხად მიიჩნდათ და დღე ნიადაგ ელოდნენ მათ მოსმობას, რადგან ეგონათ, სალათას ძილი საუკუნო ძილად გადაექცევათო.

მენაღმე-ქიპა, როგორც ახალ-მოსული იმანანა-გი, ჩაირეს თავის სალაყნოში და ერთხანს ეწეოდნენ მასთან საერთო საქმეს. მენაღმე-ქიპას პირველში ძალიან ეხალისებოდა სალაყნოში ლაყნობა, ბევრი რამე გონების გამოსაფხიზლებელი ილაპარაკა, რის-

თვისაც ზღვას იქით ქვეყანაში ყური მოეკრა და შეესწავლა; მაგრამ რადგან მის ნალაპარაკებს არ ეტყობოდა გულის სიღრმიდან ამოსულობა, ამის გამო ბევრს თავიკმაზის მისი გულწრფელობა მაშინაც არ სჯეროდა. ასე ამბობდნენ, მაგას რაღაც თავისი ანგარიშები არ ჰქონდეს, არ შეიძლებაო. მისი ლაყბობა განსაკუთრებით არ მოსწონდა და გულზედ ხიწვდა ესობოდა თავიკმაზის ქვეყნიურის ღმერთს — ულვაშ-კოკობას, რომელსაც, ის იყო, ნატვრის თვალში მოეტანა და თავი-კამიების ადგილ-მამულების ფულად ქტევაში იყო გართული.

— ეგ ვიღაც მენაღმე-ქიპას მოუკალათ — სალაყბოში, ძალიან უსიამოვნოდ ლაყბობს —, აი, მაგას უნდა ვერიდოთო — ეუბნებოდა უღუკ-კოკობა თავის ქვეშევრდომ მოხელეებს. ეგ ან აქედან უნდა გავაძეთო, ან ის სალაყბო ჩვენ ჩავივლოთ ხელში, თორემ უთავბოლო ლაყბობით ნატვრის თვალს გავგიფრენენო, ან თავი-კამიებს ჩვენზედ გულს აცურებინებენო.

დიდი ხანი არ გასულა, რომ მართლაც თავი-კამიებში გავრცელდა ჭორები, რომ სალაყბოში თავი-კამიების მტრები ჩასაფრებულან და უნდათ ნატვრის თვალი გააქციონო. ამ დროს თავიკამიებს ფულის გემო ჰქონდათ უკვე გაღებული და აღელდნენ.

ზემოხსენებულს ჭორებს, ულვაშ-კოკობას დამქაშებისაგან გავრცელებულს, მით უფრო დიდი გავლენა ჰქონდა თავი-კამიებზედ, რომ თვით მენაღმე-ქიპა ვერ გამოადგა ზნეობიანი ყოფა-ქცევისა. ის სალაყბოში მუდამ მალა-ზნეობაზედ და ქვეყნისთვის თავგანწირულებაზედ ლაპარაკობდა; საქმით კი სულ სხვა გამოდგა. მის ღორბუტელობას, ავხორცობას და სხვების ზურგზედ მალაყბობის თამაშს სახლგარი არ ჰქონდა. რაც რომ თავი-კამიების ყურებს თავის დღეში არ გაეგონათ და მათ თვალებს თავის დღეში არ ენახათ, სულ ისეთი რამეები ესმოდათ მენაღმე-ქიპაზედ და ზოგს თვალითაც ხედავდნენ. მართლაც, ვინც კი მასთან დაიჭირა საქმე, ყველა ცალიერზედ დასვა; ბოლოს თვით სალაყბოც აფეთქა.

რაცა შეეხებოდა თავი-კამის ლამაზ მანდილოსნებს, ნულარ იკითხავ მათ ყოფას. ვინც კი მენაღმე-ქიპას გაეცნო, ან დაუხალოვდა, ყველას უზნეობის ბარგი აქიდა ზურგზედ და გაუშვა მწნდორში. ერთი მისი ყველაზედ უფრო გულკეთილი და პატიოსანი მემგობარი ისე გასცალა ყოფა-უცხოვრებისაგან, რომ ბოლოს ამ ტანჯულს კაცს ანდაზად მოჰყავდა თავისი თავი და იმეორებდა შემდეგ სიტყვებს: „და განიყვეს სამოსელი ჩემი და კვართსა ზედა ჩემსა განიდგეს წილი!“

ამასობაში თვით მენაღმე-ქიპამაც იგრძნო, რომ მისი ლამაზი სიტყვები ველარ ჰფარავდა თავი-კამიების თვალში მის უზნეო საქმეების სიწიშვლეს, და ჰკრა ფეხი და გაღიკარგა ზღვას იქით ქვეყნებში, რომ დროებით თავი მოერიდებინა თავიკამიებისთვის. ვინც კი ელოდა მისი თილისმობით ოქრის წყაროს გამოყვანას, ყველას მომებრდა ლოდინი. ზოგი შიმშილით დაიხოცა და ზოგი, იცისა სიკვდილი არ ეწია, დარჩა ტყავ-გარბობლი.

ამ სახით ულვაშ-კოკობა შეიქნა გამარჯვებული და ერთი ტყაველი კიდევ გაიხარდა თავიკამიების თვალში. მან ბოლოს მოავლო ხელი უპატრონოდ დარჩენილ სალაყბოს და თვითონ დაისაკუთრა. გარს შემოიკრიბა ყველანი, საცა კი ენა-კოკლი, გონებით ბრმა და ცოდნით უმეცარი თავი-კამია მოიძებნებოდა და ასე დაარიგა: „შომწვლი იყავით და ჩავაცით, შშიერი იყავით და გავაძლეთ, გცოვოდათ და გავთბეთ; მაშ ამიერიდან იყავით ჩემთან, მოიკალათეთ ჩემს სალაყბოში, რამდენიც გინდოდეთ, ილაყბეთ, ვინც გინდათ ვალანძლეთ, ოღონდ ერთს საქმეს ნუ შეეხებით. არამცა-დაარამც კრინტი არ დასძრათ ნატვრის თვალზედ და ნატვრის თვალის მოსამსახურეთა მოქმედებაზედ, თორემ ვაი თქვენს დღესაო. მხოლოდ თუ რომ ნატვრის თვალის მოსამსახურებში აღმოჩნდა ვინმე მუხანათი, მაშინ კი დასცხეთ მას და მიწასთან გაასწორეთო“. ეს ამბავი მოხდა მათუსალას აქეთ მესვე საუკუნეში.

გორისელი (შემდეგი იქნება).

მეფე ერეკლე II

ამარ მეფეს გარდა, ვგონებ, არც ერთს საქართველოს მეფეს ისეთი სახელი და სიყვარული არ დაეარდნია, როგორც მეფე ერეკლეს ქართლში და კახეთში. მეცხრამეტე საუკუნის მგოსანნი და მწერალნი გატაცებულნი არიან ამ მეფის გმირული

სახელითა. მთიულეტს, თუშს, ფშავსა და ხევისურს მეფე ერეკლეზედ ბევრი ლექსები აქეთ შეიხზული. მთელი მინოგრაფიებია დაწერილი მასზედ თანამედროვე მატჩანეთაგან. კახელებს შორის მაინც ერეკლე საერო გმირად არის წოდებული და აქამდის ცოცხლად გაისმის აქ „პატარა კახის“ სახელი. ამას თუ დაუერთავთ რამდენსამე ეპიზოდურს მო-

თხრობას მის ცხოვრებიდან, გალექსულს ჩვენის თანამედროე პოეტების მიერ, მაშინ სწორედ ერეკლე მეფე წარმოგვიდგება ხალხურ გმირად.

უსაცილოდ ამ მეფის ცხოვრებაში ბევრი ისეთი ისტორიული შემთხვევანია, რომ ნამდვილად ლეგენდარულის გმირის სახელს შეეფერება. თუნდ ავიღოთ პირველი მისი მამაცობა, როცა ჯერ კიდევ თუხმეტის წლისა მეფის ძე ერეკლე მოახტა ცხენს, განიყლიდა თან ცოტაოდენი ხლებული, ეწია ნეიშნის მინდორში ლეკებს, რომელთა ბრბო ბევრად მეტი იყო ქართველებზედ, შეიჭრა ლეკების გუნდში და პირველად მან გადმოაგდო თოფით ცხენიდან ლეკის ბელადი. ამ ერთმა შემთხვევამ პატარა ერეკლე გააღმერთა კახელებს შორის და ამიერიდან მას უწოდეს „პატარა კახი“ სახელად.

მეორე მაგალითი. ერეკლემ განილაშქრა ერევანს სამი ათასი კაცითა მისაშველებლად. მახუდ რისხვით გამოემართა ახატ-ხანი. მას ჰყავდა მზად თვრამეტი ათასი კაცი, მოჰქონდა ოცდაათი ზარბაზანი და ორასი ზამბურაკი (წვილ ტუჩიანი ზარბაზნები). ამ ჯარში თორმეტი ათასი მარტო შეზობსანი ავღანელი იყო. ის დაღვა გარნაჰის მდინარის პირზედ. მეფე ერეკლე იღვა ქანაქირის მაღლობზე. იმასა და ახატხანის ჯარებს შორის ოცი ეერსი თუ იყო, მეტი არა. ქართველი ჯარი შეშინდა, სარდლები ურჩევდენ ერეკლეს უკან გამობრუნებას. ერეკლემ თქვა: „შეუძლებელია მტერს არ შევებათო. რომ კიდევ დაებრუნდეთ, მოგვეწვეიან და უარესი დაგვმართებოა“. სამი ათასი კაცში ხუთასი ავთამყოფი ჰყავდა. მან შეკრა მთაზე სანგალი, ავთამყოფები იქ დააწვინა და მომვლელად ხუთასი თათარი მიუჩინა. დარჩა მას ორი ათასი ცხენსანი. იმათ შორის ხუთასი ყაზახ-ბორჩალოს თათარი იყო და ესენიც აირიენ, ასტეებს ლაპარაკი. მეფე აღარც იმათ ენდა. ეს ხუთასი კაცი კიდევ განაშორა თავის მხედრობას და დააყენა მოშორებით: „თუ დავმარცხეთ მტერი, თქვენც მოგვეშველენითო და თუ დავგამარცხეს, თავს უშველეთო“ დაარიგა ისინი, შემდეგ მიუბრუნდა თავისიანებს.

„ხომ იცითო — უთხრა ქართველობას-თქვენთან მეც თავი მაქვს გაწირულიო. დღეს მე დამიჯერეთ, რაც გობრძანათ და სისხლი თქვენი ჩემს კისერზეო“. ჯარი იყო დაქვეითებული და ცხენები ხელში ეჭირათ. „სანამ ჩემი თოფი არ გავარდეს, მანამ არც ერთმა თქვენგანმა არ გაბედოს თოფის სროლა და ნურც ცხენს მოახტებოა“. ამ სახით დაქვეითებულ

ჯარს ირაკლი გაუძღვა დინჯათ წინ და მიჰმართა უდიდეს დასტას ახატ-ხანისას. ამას ძალიან ეცოტავა მეფის ჯარი და საჩქაროდ გამოგზავნა ქართველებზედ თავის რაზმები. იმათ შემოხლულდს ოთხ-კუთხვი მეფის ჯარი, ასე რომ ქართველებს და ყიზილბაშებს შუა შუბის ტარი ძლივს გაიმართებოდა. ყიზილბაშნი და ავღანნი იმდენათ გათამამდენ, რომ თოფის გაუგდებლად უნდოდათ ქართველი ჯარი თავის მეფიანა შეეპყროთ. მაშინ ერთმა ავღანის ხანმა სთხოვა ახატ-ხანს. ნება მიბოძე, ერეკლე მეფე დაქერილი მოგართავო. იმანაც ნება დართო. ხანმა ჰკრა ქუსლი თავის ცხენს, შემოვარდა ქართველების რაზმში და ფიცხად შესძახა: „სად არის ერეკლე მეფეო?“

— მე ვარ ერეკლეო? — იქეჭა თოფმა და ხანი უსულოდ ძირს ჩამოვარდა.

ერეკლეს თოფთან ერთად გავარდა ათას ხუთასი თოფი ქართველის ჯარისა და წინა რაზმი ახატ-ხანისა აღარ იყო.

— აბა, ცხენი და ჰკა მავათ ხმალიო. — შესძახა მეფემ რიხიანად.

ასეთმა უეცარმა შემთხვევამ საშინელი თავზარი დასცა თათრებს. დასტერი აირიენ ერთმანეთში, ქართველები ათვფით მიიჭრენ ახატხანის სანგალთან, გადათლეს და აფუორიქეს. მთელი ბანაკი ახატხანისა ქართველებს დარჩა: თორმეტი ზარბაზანი, ორასი ზამბურაკი თავისი ასი აქლემით, ორი ათასი ხუთასი კარავი, აუარება ტყე და საქონელი, მასთან მრავალი დროშები. იმ დღეს ერეკლეს ახლდა აირუმლის სულტანი ალავერდი, რომელიც ისე გაკვირვებული იყო ამ საქმით, რომ არ სჯეროდა, თუ ეს კაცის-ხელისაგან იყო და წამოიძახა: „ეს თქვენი ჯვარის საქმეაო“ და თან დაატანა თათრულად: „ხაჩ სანა ყურბან ოლიმ“ (ჯვარო შენთვის მსხვერპლად შევიწირეო).

მესამე შემთხვევა: მოვიგონოთ ასპინძის ომი, სადაც მეფე ერეკლემ თავის ხელით მოჰკლა სახელოვანი დალისტინს მეთაური ლეკი კობტა ბელადი. ეს სამი შემთხვევა სრულებით საკმაოა, რომ ირაკლის მოუპოვოს საუკეთესო მხედართმთავრისა რე გმირის სახელი.

მაგრამ ერეკლე კერძო კაცი ხომ არ იყო, რომ მეისტორიე დაკმაყოფილდეს ამ უებარი კერძო თვისებებით. იგი იყო მეფე ქართლ-კახეთისა და როგორც მეფეს ერისას, რომელსაც მხედველობაში უნდა მიეღო მხოლოდ ბედნიერება, დაღვრძელობა და მომავალი სცემელი მთელის გვარისა, ბევრად მე-

ტი მოეთხოვებოდა მეგისტორიკის თეაღში. არის ისეთი მომენტი, დრო და წამი ერის ცხოვრებაში, როდესაც მეფე, როგორც გენიოსი მხედართმთავარი და ომის მოყვარე და ომზედ თავგადაგებული, ნამდვილს უბედურებას შეადგენს ერისას. მისი სამ ხედროს ნიჭი თვით ერს ძალიან ძვირად უჯდება კაცით, სურსათით, ქონებით და კეთილმდგომარეობის გაქარწყლებით. ასეთი იყო ნაპოლეონ პირველი საფრანგეთის რესპუბლიკისათვის, კარლოს XII შვეიცისათვის და მომეტებული ნაწილი აღმოსავლეთის დესპოტებისა.

მეფეს ერისას, რომელიც არის ზეგარდამო ცხებული და მოვლენილი ერის საკეთილდღეობთ, ისტორია და მომავალი მოსახოვს, უყვადვის სახელი მოსახეჰედ, ბევრს ისეთს ღვაწლს, რომელიც მარტო მხედართმთავრული ნიჭით არ შეიქმნება. ყველაზედ უმაღლ ისტორია იკითხავს, თუ რამდენად გამრავლებულა ერი და გადიდრებულია ამა და-ამ მეფის ვაგებობას ქვეშ? რამდენათ ზნეობით და გონებით წინ წასწეულა მისი მდგომარეობა, რამდენათ გამრავლებულან მის დროს სკოლები ზე რამდენი მაღალი სასწავლებელი? დაარსებულია რამდენად აყვავებული ეპრობა, აღებმიცემობა და მიერნება გზებისგაუშვარებისობით, არხების გაყვა-

მეფე ერეკლე II

ნით და ნაფოსნობის გავრცელებით? რამდენად შემცირებულია მის დროს სამხედრო ხარჯი, რამდენათ ბრძნული ყოფილა პოლიტიკური დამოკიდებულება მის მესობელსა იმდემწიფობთან, რომ იგინი არ გადამეტრებინა და ამით ხშირი ომები არ გამოეწვია, რომელიც უნდა ყოფილაყვენ ერის თანდათან გამლარებელნი ზე მისი კეთილმდგომარეობის მიწასთან გამწორებელნი. დაუდგენია თუ არა მეფეს ისეთი კანონდება ზე სამოქალაქო წესწყობილება, რომ თითოეული ქვეშევრდომი ყოფილიყოს კაცური უფლებით აღჭურვილი, სამართალს არავინ დაეჩაგროს და ყველას, დიდსა და პატარას, ბედნიერად ეგრძნოს თავი.

თუ მართლა ამ მხრით ავსწონ-დავსწონით ერეკლე მეფის მოქმედებას და განსჯით პირთს ნველად მის ისტორიულს ცხოვრებას, მაშინ არ შეგვიძლია არ აღვიაროთ, რომ ერეკლე-მეფე თავის სამხედრო ნიჭით უღირაოთ ყოფილა დაბადებული და სწორედ უბედური მოვლენაც ყოფილა საქართველოსთვის. უმისოდაც ღონე-გამოღეული ქართლ-კახეთი მის მუდამ ბრძოლას და განუქვრეტელს პოლიტიკურს პროგრამის საბოლოოთ დაუღალავს, დაუსუსტებია ერი და მტრის პირწასავლება დაუხდია მისი ქვეყანა.

(შემდეგი იქნება.) ბ. წერეთლისა.

საგოჯალის ბარბაქ

არემოცულია ხალკვით, კვეშნით კვდავარ ოთახში მე შეყნობალი; დრო-გამოშებით მესმის რაღაც ხმა გაუგებარი, შორათ სმენილი.

სან თითქოს მესმის ხმა სამარჯანს, რაღაც ტირილი, მშურნარე კანქას; სან გი სარეკელთან ჩიტის ჭეჭეკი, თითქოს ნათქვამი: მთენის, მამლევს სუგეშსა.

მარამ არა რა აღარ მახსრებს; არც ჩიტის სიტყვან და არც ბუნება; ეს ჩემი სულია აქ მაისწრაფვის; სიდაც კობიდავარ, სიდა აქვს მას შეება.

ან ცოცხლად შექვარას რა გამახსრებს, ოდეს დადგოდა ეს ჩემი ენა, ოდეს არ მესმის სიმაღარ ტეხიდა; სიმძობლა საიტუვა და აღმაფრენა?

აკუბდის ძალით დამონებულა მანც არ ვარკება, შევლას მოკელი; მხოლოდ მოძალეთ ვაძვევ ესაწრდობი, მათ თავი მომაქვს, ვარ უბედველი.

მათ ვაძვევებ, რომ შეიდას-შეიდა გამოკვ საჯანს დოცვა გურთხვას; ვინც თავი დასდევ სიამართლისათვის, ვინც დაქვება გამოფხიხვებას.

განა ის მსსვერძლად ჩაირიგება, ვინც კეთილს საქმეს შესწირავს თავს? ვინც მარტო ერთის თავის საკვდალით ახასის ასხის, ამორებს ავსა?

ბედნიერა, ვის მუდამ ახსოვს ეს დიდებული, ძალალო მცნება; მხოლოდ ის კვრას, ვის გულის ქმარია მშობა, ერთობა, გამოფხიხვება. 4

გურჯ-ასლანი

ფშაველი მუყემის

ფშაურის ლექსი.

((ჩაწერილი თ. რაზიკაშვილის მიერ))

აფხორს¹⁾ შენა ხარ, ხომს²⁾ შენა,
ძოგედის ერთურთის ძახილი;
არცარა ბევრი შენა გუბუ,
არც ძე გაძიდის ნახირი.

ვაჟკაცს ნურც აქებ, ნურცა ჰგობო,
სანამ არ გაჭირდებო;
ვინც არის კარგი ვაჟკაცი,
მაძინდა გამონდებო.

¹⁾ აფხორი ფშაური სოფელია. ²⁾ ხომი ფშაური სოფელია

ბატონიშვილი ქაბორნიძე*)

(ისტორიული ამბავი)

I

მ არეულობისა და მღელღავების დროს იმერეთში, როდესაც დიდი და პატარა სოლომონ II-ის ღალატზედ, ვაძკევაზედ ლაპარაკობდა და დუხტრომლად ტუკედვა, მამია გურიელმა, მეფე სოლომონ მეორის ერისთავმა და გურიის სამთავროს უჩანასწელომა მემკვიდრემ თვის ერის და ქვეყნის გასაკვირებლად, უარყო თავისი წოდება, საყვარელი ერი, მისი აელა-დიდება და გამოუცხადა რუსეთის იმპერატორს უმბოჩილესი ქვეშევრდომობა. ეს გულ-წრფელი სიყვარული და ერთგულება კიდევაც დაუმტკიცა რუსეთს 19 ივნისს 1810 წელს სოლომონისა და მის დახმარებს ტრაპეზუნდელი შენიფთავის ჯარების წინააღმდეგ ომით. მამია გურიელმა ამეფე წელში მოაწვია ხელი და საუკუნოდ გადასცა თავისი სამთავრო რუსეთის ხელმწიფესა. შერიფ-ფაშის დამარცხებისა და ქ. ფოთის აღების წინ შნად ხელმწიფე იმპერატორმა მამია უშაღდესის ჯილდოთი დასაჩუქრა: უბოძა მის ორდენი ანწა პირველის ხარისხისა და პოლკოვნიკის ჩინი

ამასთან დაამტკიცეს მისი თხოვნის თითქმის ყველა მუხლები, სადაც მამია სახოვდა იმპერატორს, რომ მიეღო თავის ქვეშევრდომად ეს თვითმპყრობელი მთელის გურიისა მხოლოდ იმ პირობით, რომ წოდება მიივარსა დარჩნოდა. მამიას ამხვედ აღუქსანდრე იმპერატორის პირველის ხელ-შეწყობილი გრამოტა მოუვიდა და მ პარილიდან 1811 წლიდან იგი რუსეთის ქვეშევრდომად ითვლებოდა. შემდეგ წლებში მამიას გენერალ-მაიორის ჩინი მისცეს და თავისი ერთგული და სინდისიერი სასახურით თითქმის ყველა მთავარპირთებელთა ყურადღება ჰქონდა დამახსურებულთ.

მამია გურიელმა ქ. ოზურგეთში გახსნა სკოლა, სადაც შეეძლო სწავლა - მეცნიერება მიეღო ყოველ წოდების შვილებს.

ეპიკოპოსს და მრეწელობას რომ უფრო მოემატნა და ვაჭრულ საქმეებს მეტი ყურადღება მიქცეოდა, გამართა ერთ სოფელში „იარმუკობა“, რომელიც იწოდებოდა „მარინობად“. აქაური ვაჭრობა თან-და-თან განვითარდა. მოაწყდა ხალხი სამთავროს ყოველ კუთხიდან. ტყეა არ იყო განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც მამიამ უცხო ქვეყნებიდან თვალთმაქციები გიშნასტიკობები და სხვა და-სხვა წარმომადგენლები დაიბარა. ხალხი ამ უცნაურ ამბების სანახავედ აწყდებოდა „იარმუკობას“ და ამით ვაჭრობაც ჩაღდებოდა.

ზნეობას და ვაზრდილობის გადავითარებლად დაიბარა მემუსიკენი და მისს დროს მთელ გურიის სამთავროში ერთს ვერ იპოენილით ისეთს კეთილშობილის ქალს ან ვაჟს, რომ ევროპიულ თამაში, ეტაქტო, მიხვრა-მოხვრა და ვაზრდილობა არ სკოდნესობდეს. ამ ნაირი მოქმედებით მამიამ გურიის სამთავრო სამოქალაქო განათლების და წარმატების მემწეობით ისეთ მაღალ ხარისხამდე მიიყვანა, რომ დანარჩენი სამთავროები შურით და ნატერის თვლით უცქეროდნენ გურისას, მაგრამ სულ სხვა ნაირად დატარილდა გურიის სამთავროს ბედის ჯარა. მამია გარდაიცვალა 1826 წ. 21 ნოემბერს.

მემკვიდრეს ჯერ ისევე მცირე წლოვანს დავითს არ შეეძლო მამა მისის მავიერობა გაეწია — ყოფილიყო გურიის სამთავროს მართველად და წინამძღოლად. და ამიტომ მმართველობა გადაეცა რჩევას, რომლის წყევრებათაც იყვენ ამორჩეულნი გურიის გამოჩენილი თავადები, მხოლოდ რჩევის თავჯდომარეობა მიანდეს მამიას მფულესს, მცირე წლოვანის დავითის დედას, კწინა სოფითს.

მამინდელმა მთავარმართველმა გენერალ ეპიკოპოსმა ითხოვა ხელმწიფის წინაშე, რომ მცირე წლოვანი მთავრის შვილი დავით დავეჯილდოებით რაიმე ჩინით, რომ უფრო მეტი სახელი და პატივისცემა ჰქონოდა ხალხის თვალში. ერმოლოვმა ამხვედ მიიღო ნება რთვა თავის შეგუებლობით მიეცა რაიმე ჩინი მცირე წლოვან დავითისათვის და ეს სურვილი კიდევაც გაუტხადა რჩევას და დედა მისს, დიუფალს საფიოს. დიუფალმა სოფომ დიდ შეურაცხყოფად მიიღო ერმოლოვის მხრივ მისი შვილის დაჯილდოება და პირდაპირ გულმწიფე იმპერატორისაგან არ იქნა ეს უშაღდესი ჯილდო. ამას კიდევ ისიც დემბატა, რომ რჩევას ეს აზრი ისე წარუდგენია

*) ამ სათაურით მე ჩამივარდა ხელში ერთი ხელთ-ნაწერი, რუსულ ენაზედ დაწერილი ქ. ტუილისში 1810 წ. უცნობს ავტორისა, რომელიც, ვფიქრობ, არ დარჩება უნდა შენელოდ ჩვენი ისტორიისათვის და ამისთვის ამ ხელთ-ნაწერიდან მე ამოვიკრიბე მხოლოდ ის ადგილები, რომელიც უფრო ჩვენ გვეხებოდა. ავტორი იქვე უჩვენებს წყაროებს, საიდანაც შეუკრებია ეს მასალა. აი, თვითონ ის წყარონი: 1) Дѣло о бумагахъ Маміи Гуріи, знающаеяся по надписи № 99 канц. Главн. Начальс. 2) Дѣло того-же ордера о смерти владѣтеля Гуріи обь учрежденіи тамъ временнаго совѣта, знаучи, по отписи № 26. 3) Дѣло, находящееся въ производствѣ той-же канцеліи о болѣзни кн. Еватеріи Чучуа и о сдѣлующемъ ей пенсіонѣ подьшолымъ 1 Авг. 1839 г. и 4) Исторія воен. дѣйствій въ Азіатской Гуріи въ 1828—1829 годахъ, изданныя по Высочайш. повелѣнію въ 1836 году.

მთავარმართებლისთვის, რომ დიუფალს სოფიოს არც კი გაუვია. რჩევაში სოფიოს წინააღმდეგ ერინე ისეთი პირები, როგორც მაგალითად ერისთავები, რომლებიც ყოველთვის მოსისხლე მტრებად ითვლებოდნენ მთავრის ოჯახისა.

როგორც ყოველი ვადაწყვეტილება რჩევისა, ისე ესეც უნდა ყოფილიყო მიღებული ხმის უმეტესობით და დამტკიცებული დიუფალის სოფიო გურიელის სახელით.

ამ წიარად დიუფალის სოფიოს გულში ჩაინერგა რუსეთის ტახტის სიძულელი და ეს სიძულელი თან-და-თან უფრო გაღვივდა, გაღივდა და 1828 წ. დიუფალი სოფიო თათრებს მიეცემა და დაუკავშირდა მათ.

ამ გვარ კავშირს და დიუფალ სოფიოს განდგომას სელი შუქუყო მისმა ერთგულმა თ. დავით მაჭუტაძემ, რომელიც იმდენად ჭკუიერი და ვიწრომხებილი კაცი იყო, რომ ხალხი უჯეროდა, ხალხს უყვარდა და რუსეთის ტახტის მოწინააღმდეგე მხრის მოთავედ და მართებლად ითვლებოდა დიუფალმა სოფიომ დავით მაჭუკინელი კეთილდანი ბათუმში და ტრაპიზონში გაგზავნა, რათა დაწერილებით მოლაპარაკებოდა თათრების მმართველობას და შემწეობა აღმოეჩინა. სულთანმა იმ წაშ თავისი ფირვანი გამოუგზავნა და დაპირდა მმართველობას და პატრონობას.

ამ ხმებმა მთავარმართებლის ყურამღისაც მიაღწია; მან მოსწერა დიუფალს სოფიოს ბარათი, რომელშიაც სწერდა, რომ იგი შემცდარია თავის განმარხვანში, რომ ბევრს წააგებს ამ გვარის ქციით, როგორც პირადად იგი, აგრეთვე თვითონ მისი საყვარელი ქვეყანაც, უჩივდა, ნუ სხადიხარ ასეთ საქციელსო, მაგრამ სოფიო მაინც თავისას არ იზლიდა. ხალხი აღლებებში მოდიოდა სხვა-დასხვა პროკლამაციებით და იქამდის მივიდა საქმე, რომ მთავარმართებელმა ჯარი გამოგზავნა გენერალმაიორის გესეს წინამძღოლობით. გურიაში შემოსვლისთანავე მოსთხოვეს დიუფალს სოფიოს პასუხი და დამორჩილება. დიუფალს სოფიოს, თითქმის კიდევაც სურდა გამოცხადებულიყო რუსეთის ჯარის წინამძღოლთან და ზოლიში მოეთხოვა, მაგრამ ერთმა დახალაგებულმა პირმა უჩივია: — არ მესცდე, არ მიეკარო, თორემ შერც და შენს შეილებსაც რუსეთში გაგზავნიან და სამთავროს მარტვას თვითონ მისაკუთრებენო. დიუფალმა სოფიომ რუსეთის ტახტის ისედაც ეჭვის თვლით მტკიცებდა, დაიჯერა ეს და ოქტომბრის უქანასქნელ რიცხვებში 1828 წელ. თავის მი-

რე წლოვანის შეილებით: 8 წლის ვაჟით დავითით და 14 წლის ქალიშვილით ეკატერინეთი და პატრიცემულ თ. დავით მაჭუტაძით გაიქცენ თათრების ჯარში, რომლებიც დაბანაკებულნი იყვნენ გურიის სამმდგრებზე ოსმან-ბეგის უფროსობით.

შეიტყო თუ არა მმართველობამ დიუფალის სოფიოს გაქცევა იმ წამსვე რუსის ჯარმა დაიკავა ყველა უმთავრესი საბანაკო ადგილები გურიაში და ქალაქ ოზურგეთში დააწესეს დროებით მმართველობა სამთავროსი. დანარჩენი სამი ქალი დიუფალის სოფიოს: კოკიბროლა, სოფიო და ტერეზია, რომლებიც დევის გაქცევის დროს გურიაში დარჩნენ ჩვესეთის მმართველობამ ყველანი პეტერბურგში გაგზავნეს და მისცეს სხვა-დასხვა სასწავლებლებში.

გენერალ მაიორი გესე სწერდა თ. ვარშავსკის ერთ თავის წერილში, რომ დიუფალმა სოფიომ შეინანა თავისი შეცდომანი, მსურს კიდევაც მოაღწიოს რუსეთის იმპერატორის ტახტამდის, დაეცეს მის წინაშე და სთხოვოს დახსნა და შეტრავებო; მაგრამ ახლომზღებელი უჩივდნენ სრულებით ამის წინააღმდეგს და ისიც თავის ბედს ემორჩილებო.

სრულებით წინააღმდეგის აზრის იყო სოფიო-ზე და მის გაქცევაზედ იმპერატორი. სულშივე არაჲ თუ აპატიებდა და მიიღებდა დიუფალს სოფიოს მისი ამალით, არამედ თ. ვარშავსკისგან სოფიოს გაქცევის შესახებ ცნობის მიღებისთანავე უკიდრესი ბრძანება გამოსცა იანერის დამლევს 1830 წელს, რომლითაც სრულებით ეკრძალებოდათ დაბრუნება თავის სამშობლოში ყველა იმ გურიის თავადებს და კერძო პირებს, რომლებიც ახლდნენ დიუფალ სოფიოს მკირე წლივან დავითს და მის დას. იმათ ტრაპიზონელის კონსულის პარია უნდა გამოეკადებოდა უშალესი წყრომა დედასთან ერთად გაქცევაში მონაწილეობის მიღებისათვის, რასაცვისაც ერთმეოდათ როგორც ყოველივე უფლება სამთავროში, აგრეთვე ყოველ გვარი მემკვიდრეობა ჩამორთმეულ მამულებზედ.

მაგრამ სანამ ამ უშალესი წყრომას მოისმნდა, დიუფალმა სოფიომ უფრო ადრე დაქპარგა იმედი აწეწულ საქმეების გამოწყობისა და თავის ქვეყანაში ისევ მშვიდობიანად დაბრუნებისა. ნოემბრის ნახევარი იქნებოდა 1828 წ., რომ დიუფალი სოფიო თავის მზღებელი თავად აზნაურით, მზღებელ ქალბებთ და მთელის ამალით ტრაპიზონის ქალაქში მივიდა, სადაც ოსმან ფაშამ მიდრეულოდ მორთულ სასახლეში დიდის აღტაცებით და დღესასწაულობით მიიღო.

ოსმან ფაშის ამ გვარს მიდრეულს და აღტაცებით მიღებას, რასაკვირველია, პოლიტიკურ მიზან-

თან სხვა მნიშვნელობაც ჰქონდა. მთელ ოსმალეთში განთქმული იყო გურული ქალების სილამაზე და განსაკუთრებით ქორფა, სულ ოთხმეტ-თხუთმეტის წლის, მთავრის შვილი ევატერინე ხომ სულ მზეთამზე იყო. ევატერინეს სილამაზით ოსმან-ფაშა დიდი ხნით მოხიბლული იყო და დღეს რაღაი ბედმა გაუღიმა, იღბალი კარზედ მოადგა, რასაკერეველია თავს არ დაიზოგავედა და რაც კი რამ სიშლიდრე, პატრიეს-ცემა შეეძლო, უნდა აღმოეჩინა. ოსმან ფაშა შედიოდა დიუფალ სოფიოს მღვდამარეობაში და საქორა დროს ნუფემისცემასთან ერთად ურჩევდა ხოლმე კიდევაც სხვა ალავას დაფარვას და მოლოდინე ხიფათის ამორებებს.

როდესაც ოსმან-ფაშა დაამარცხა რუსის ჯარმა და წაართვა ტრაპეზონი, დიუფალს სოფიოს თვითონ ურჩია წასულიყო უფრო დაფარულ ადგილად ანატოლიაში, რადგან უკუდი დღეები მოედის მის ქვეყანას და ეინ იცის, ეგებ ევლარ გიშველოყო. აქ ოსმან-ფაშა პირდებოდა დიუფალს სოფიოს დარჩენილიყო ომის გათავებამდის და შემდეგ ომისას იზუამდგომლებდა კონსტანტინეპოლში სულთანთან, რომ გაეუმჯობესებიათ მისი მდგომარეობა; მაგრამ სოფიოს გულის დარდი და კაეშანი, უკადგელად ღრღინდენ. მან კარგად იცოდა, რომ სულთანს ამ არეულობის დროს მისთვის ეინ მოაძლიდა და ან როდემდის უნდა დემალა თავის გულის მიზანი და ქვეყნის შინაური ამბები. თან ეს ფიქრები და თან თავის ქვეყნის საუკუნოდ გამოსალმება, უიმედობა უკანეცოცხლად დაბრუნებისა დიდად აწუხებდა დიუფალს სოფიოს. თითქმის მთელი ღამე არ ეძინა და სულ ამ გვარ ფიქრებს ებრძოდა და სულიერად დედა ავდა. ანატოლიის ერთ ქალაქში ამ სულიერ აღშფოთების დროს უეტერიე ავად გახდა და 7 სექტემბერს 1829 წელს დიუფალი სოფიო ასე სასოწარკვეთილი გადაიკვალა უცხო მხარეში.

ცხრა წლის დავითი და ხუთმეტი წლის ევატერინე დედის სიკვდილს შემდეგ დაობლებულნი დარჩნენ ასე უპატრონოდ უცხო ქვეყანაში და იმ ხალხში, რომლებთანაც არც სარწმუნოება და არც ზნეჩვეულება არ აკავშირებდათ. მხოლოდ ერთი საიმედო კაცი და პატრონი მათი თ. დ. მაქუტაძე შეიქმნა; მაგრამ მაქუტაძემ, საუბედუროდ მოხუცებული იყო და იმდენი არა შეეძლო-რა, რომ მათი მდგომარეობა სულთანისათვის გაეტეო და სულთანის გული მინც მოეგო. საცოდავად ობლად დარჩენილი დამა ცხარის სრემლით დასტიროდენ თავს თავიანთ მშობელს დიუფალს სოფიოს და დასაფლავების მეორე დღესვე ისევ ქ. ტრაპეზონში დაბრუნდნენ.

ამ დროს ოსმან-ფაშამ დიდი ზნეობის სიწმინდე და საქებური სინდისი მოიხმარა ოზლებს შესახებ. ოზლების ბედი და უბედობა ოსმან-ფაშის ხელში იყო. მთავრის ასულის ევატერინეს სილამაზით მთელი სათათრეო გიყვებოდა და ძვირფასი ქმნილება, ეს ზეციური გივეკლუტის ღმერთი, დღეს მის ხელში იყო, მაგრამ მას აზრათაც არ მოსვლიდა შემთხვევით ესარგებლნა და ბედით დაჩაგრულნი ადამიანის მზრითაც დაეჩავრა.

მხოლოდ ევატერინეს სილამაზე და სოფიოს სიკვილი აცნობა სულთანის სასახლეს კონსტანტინოპოლში და სიხოვა განკარგულება რამ მოეხდინათ მათ ესახებ.

მთავრის ასულის ევატერინეს სილამაზის აღწერა რამ სულთანს აღაფრინა. მას დიდი ხნიდან გავგონა გურული ქალების მოხიბლვაეი, ეშხით სახეე თვალების სინაზე და დიდს აღტაცებით გამოუზახუნა ოსმან-ფაშას ფირმანი, რომლითაც ებრძანებოდა ფაშას დაუყოვნებლივ ორივე ობოლი დამა კონსტანტინეპოლში გაეგზავნა. სულთანის ბრძანება იმ წამსვე შესრულებული იქნა და 1831 წლის იანვრის თვეში პატარა დავითი და მთავრის ასული ევატერინე კონსტანტინეპოლში მოვიდნენ და დაბინავენ იმათთვის განგებ დამზადებულს მდიდრულად მორთულ სასახლეში. მავზაეზობის დროს ყოველ ქალაქში დიდი საუქრები, მოსლიდათ ოზლებს სხვა და სხვა დაწესებულებათაგან, მაგრამ თავმოყვარე და შორს გამჭერეტი დავით მაქუტაძე არ აძლევდა ნებას საჩუქრების მიღებისას იმ მიზნით, რომ შეეტყო ყველას, გურიელის შვილები ყველაფრით კმაყოფილნი არიან, თავისივე ბეგრი აქვთ და სხვის დახმარებას არ საჭიროებენ.

მაქუტაძეს სულ სხვა მიზანი ჰქონდა. მას უნდა-და სულთანი მოეტიბლა, ევატერინეს სილამაზით გაეციგებინა და შემდეგ დაეკავშირებინა ცოლ ქართლის სულთანს, მაგრამ ანას არავის არ უშეხლდა, ეკვის აღებაც არ შეეძლო მასზედ ადამიანს. მხოლოდ ქვეშექემ, ჩუშქუმად აკეთებდა, ეთომბ, თავის საქვს. მაგრამ მისი ფიქრები ისევ განუზორციელებელ ცარიელ ოცნებადვე დარჩნენ.

მთავრის ასულმა ევატერინემ ამ აზრს კონსტანტინოპოლში მოსვლამდის მოჰკრა ყური და დიდი გულის ძვერით, სულიერის აღშფოთებით ეგებებოდა იმ შვეს და უტულმარის მწარე ხვედრს, რომელიც მას მოელოდა ამ სულთანის სატახტო ქალაქში.

თეოდ. ზუსკივაძე.

(შემდეგი იქნება)

ა რ წ ი ვ ი

რწივო, შენა?

— გახლავართ სწორე.

ახლოს რად მოხვალ,
არ მივლი შორე!

— რაღა და მათა,
მიყვარხარ დიდად,
ვიუბნოთ თუნდა

წყნარად და მშვიდად:

ნუ გადაშეშტეტს

ხეალ დილა ღამედ,

ღმერთი გამიწყრეს,

თუ გაენო რამე.

— მითუ ვერ გენდობი:

კაცი ხარ, კაცი,

ჩემზე მოსისხლე,

სხვის სარჩოს მტაცი;

მაგრამ თუნდ მომკლა

გარგივარ რაში?!

სახელს ვერ მოჰხვექ

ამით შენ მთაში.

მინტ რას ჰპოვებ

ჩემს ბუმბულ-ფრთაში!

უნდა დამკილო

მარგილზე კარში,

ბუხთა საქმელად,

კოლოთა ჯარში.

— არა... ყურს გივლებ...

ვერ გამტებს, ვერა!..

ჩემსკენ თვალები

გადმოაბღვერა;

ძალა სულისა

მათში ეწერა.

— აბა მიაშვე,

მკითხავდი რასა,

რაზე ილაღვ

ენას და ყბასა?

— რა ინადირე

გუშინ, ან ღღესა,

ვერავის ადენ

ბურტყოსა და მტვერსა?

რამდენი მოჰკალ

ამ ორმოც წელსა?

რამდენის ცოდო

დაიდე ბჭლალზე,

რამდენს ადინე

კრემლები თვალზე?!

— შრავალი, ბეერი,

სად ძალ-მიძს ესთვლო.

ვიცი, რომ ბლომად

გავლენე კალო-

შრავალ ვქმენ საქმე

მე სავალლო;

მაგრამ მსხვერპლს ეძებ

მე, როცა მშინა..

მიყვარს, როს ცაზე

წერონი დიან.

— მაშ სინანული

არა გაქვს გულში,

მაგდენის ცოდვით

აღსავე სულში?!

— ცოდვა რას ჰქვიან

არ ვიცი, არა!

ნულარას მკითხავე,

ეს თქმაცა კმარა...

— არც მტრობა იცი?

არ იცი შური?

— ვისში რა ვბოვო

მე შესაშური?!

მტრობა კი ვიცი,

არ უნდა ფიცი.

მწადიან მტრისა

ფიყარო ჯავრი,

როს ჩემზე მოაქვს

ხმალი და ფარი.

არ დავანებებ

ჩემს საკუთნოსა,

თუ მიღვა კიდევ

მე სისხლის ცვარი

— ისიც მითხარი

სადა გაქვს ბინა?

გაქვს, თუ არა გაქვს

შენ თავის „შინა“?

— მაშ ეს რა არის

შენს თვალებს წინა?

ყველგან სახლი მაქვს,

საცა მთებია,

საცა სალი კლდე

ანაგებია,

საც სანადირო

ალაგებია:

— არა გყავს ცოდო,

არა გყავს შეილი,—

გულის სადარდო

დაგიფთხოს ძილი?

— ჯერ არ მსმენია

მე სიტყვა: „მამა“;

ვითომა მყავდენ,

წაილო ქარმა;
 მე იმათ ვერ ვსცნობ,
 ისინი შენა...
 მოკლე ხნისა
 ფრინველთა ენა.
 — მაშ არც ვინ ვიყვარს
 შე კარგო, შენა?...
 მაშ რასა ჰნიშნავს
 ეგ მძლავრი ქმენა?!
 დადუმდა ეხლა,
 დაება ენა.
 დაჰკიდა დაბლა

ამაყი თავი
 ზედ ეტყობოდა
 ნისკარტი ავი,
 ბოლო მოხრილი,
 როგორაც კავი.
 ჩამოსქდა ცრემლი
 მღუღარე, ცხელი...
 მეც მივიფარე
 თვალებზე ხელი.

ვაჟა-ფშაველა.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

ბანსკალეპანი

«ჯეჯილისსა» და «კვანლის» რედაქციან გა-
 ზავიდა დიდი ვოადოვოსნის ქუჩაზე აივანსოვის
 სასალებში № 22.

სამეცნიერო და სალიცერაფურო გამეითი

„კვალნი“

ხელის მოწერა „კვალნი“ ზამ 1893 წელს
 განიგნობა წლიურად და ღირს 8 მანეთი.
 ვინაც მეორე ნახევარი წლის ფული არ შე-
 მოუტანია, ვთხოვთ დანაქრონ ფულის შეძო-
 ტანს. სოლო ჭინაც ჰსურს გასეთის ახლად
 დაბარება ნახევარი წლით დაძვევის ივლი-
 სის ავიდან, უმოწილეხსად ვთხოვთ მათ
 დროით შეგვატყობინონ.

გასეთი ნახევარი წლით ღირს გავსაუ-
 ნით — 4 მანეთი, სამი თვით — 2 მანეთი, ორი
 თვით — 1 მანეთი და 50 კ. ერთი თვით — 1 მან.
 აღრესის გამოცვლა ღირს 60 კ

საბალახისა წარმოება

„როკვენი“

მიხაილ სტეფანეს ძის ბეთანიშვილისა

ქ. ბათუმში.

ამ ბალში მოჰყავთ ცხელი ქვეყნების, ორანჟე-
 რის, და სახლის მოხარათვი მცენარეები. აგრეთვე
 ისყიდება იმათი ნერგები და ყვავილების ძირები.

რადან ქ. ბათუმში ცხელი, თოქის ტრო-
 პიკული ჰაეა, ამისგანო ბეთანიშვილის ბალში
 მოჰყავთ და უფლიან ძვირფას ტროპიკულს მცენა-
 რეებს, რომელნიც ჩრდილოეთის გრილ ჰაერში არ
 ხარობენ და მსურველთ შეუძლიათ მათ გემონენი-
 სამებრ მოიპოონ ყოველნაირი ამგვარი მცენარეები,
 რომელნიც ოთახის თბილ ჰაერში ხარობენ.

ბეთანიშვილის ბალში არის ამ ჟამად ორასი ჩა-
 ის ეარლისა, ბურბონისა, რემონტატრეისა და სხვა
 ნაირი ეარლების ნერგები. ხეხლის ნერგები საუკუ-
 თესო რუსეთის დეეროპის გეარისა, ორისა და სამის
 წლისა, ფიჭვეული და ლიბანოს კედრის მგზავსი ხე-
 მის ნერგები; ჩირვევული მცენარეები ყოველგვარნი,
 რომელნიც მუდამ მშენობენ, ანუ რომელთაც ზამ-
 თრობით ფოთლოი სცვივათ.

სია ამ მცენარეებისა დაბარებისათნავე უფ-
 სოდ იგზავნება.

ფელიისსა და ქუთაისს
 და სხვაგანაც ყოველგან, სადაც, ან ვისთანაც ქარ-
 თული წიგნები იშოვება

ისეიდეგია

სალაქური

სასამღერო დაქსება აკაკისა
 სამ შაურად
 და

აკლამები

ქრისტანობას ზა რეულ საგანეთო ცხოვრების ამბავი
 ათი შაურად

რაც უკანასკნელის წიგნების გასაღებით ნაღდი
 მოგება დარჩება, ის ფული გამოცემლის სურვილი-
 სამებრ, ქართველთა-შორის წყრეკითხვის გამაერცე-
 ლებელ საზოგადოებას“ გადაეცემა.

გამოვიდა და ისეიდეგია

ბურბენ რაინდი

ცასკლასა

ქუთაისის ამხანაგობის გამოცემა
 უასი მჰსნი შური

ქუთაისის თანად-აზნაურთ საადგილ-მაგულუ განკის გაგვერვა

საუოველოთად აცხადებს, რომ ამ ბანკის წესდების მე 18 § ძლით ქვემო აღნიშნულ დონეებში ბანკის გაძეგობის ნადგურმა სასოგადო ვაჭრობით გასიდეულ იქნებიან სსსე-ბულს ბანკში დავირაგებულნი უძრავნი მძულნი ქვემო აღნიშნულთა ზირთა, შესსევედ კარ-დანსსადთა შემოუტანლობის გამო.

გასიდევა მოინშობა მსოლოდ იმ მძულუებისა, რომელთა მუანტონენი, თანსმად ბანკის წესდების მე 19 §-სა, შეავსენ ბანკის კარდანსსადს და თან განსცხადებთა სარჯების.

ვაჭრობა დაიწევა ქვემო მოვეანილის თაენი ფულიდან ზედ დამატებით სსკა-და-სსკა მუვესეების კარდანსსადისა, მძულის განსაიდელად დანიშნაზე სარჯებისა და, სასოგადოად, უეელებ იმ ფულიან, რომელიც ბანკს თვისის მოსესსას სამკეიროდ დაუნარჯავს; ბანკის ხანგრძლივი ვალის თაენის მოსშობა შეიდეება ამავე ბანკის გირათს ფურცლებით, რომელნიც მიიდეებიან სასელოდობრივის ფანსიმებერ მანეთი მანეთად და ატრეფევი შეიდეება გადატანილ იქმენ შეიდეველზე; სოლო ვადანე ვადანსადი და სსკა ვეარი ბანკის სასევედრო ფული უნდა შემოტანილ იქმენ ნადდად.

ვისაც ვაჭრობაში მონაწილეობის მიდეება სურთ, მათ შეუძლიათ განსაიდელოდ მძულთა აღწერილობის და საბუთების განსილევა ბანკის სამმართველოში.

თუ ეს ვაჭრობა არ შესდგა, მაშინ, ბანკის წესდების 24 § საფუძვლით, ინიშნება მეორე და უანანსეული ვაჭრობა, 31 აგვისტოს 1893 წელსა.

ვაჭრობა მოხდეება 18 აგვისტოს 1893 წ.

187/12 წლიან 660 სსსს 60

ქ. ქუთაისის

დასრულეობის მიხაილ ერასტის ძის: ორაბირის ქუჩაზე ორი ორ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 412 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 1421 მ. 28 კ. შესავ. ვად. 595 მ. 13 კ., სულ 2016 მ. 41 კ.

თურქასა მამუცა კოსტას ძის: ვოგზალის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 2330 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 2716 მ. 64 კ. შესავ. ვად. 829 მ. 29 კ., სულ 3545 მ. 93 კ.

მევეიდერეთა ჩარეკოვის ელისა-ბედ სიზონის ასულის: გეგუთის ქუჩაზე ერთ სართულიანი ქეთიკორის დუქნები სარადფით და მიწა 1031/2 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 538 მ. 75 კ. შესავ. ვად. 272 მ. 86 კ., სულ 811 მ. 61 კ.

დასამოქოთა: ნესტორ და სამსონ მიხილის ძეთა: სათეადო ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქეთიკორის დუქნი და მიწა 20 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 637 მ. 34 კ. შესავ. ვად. 250 მ. 32 კ., სულ 887 მ. 66 კ.

სოკოავისას ვასილ ოქრობირის ძის: ორაბირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 470 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 171 მ. 66 კ. შესავ. ვად. 67 მ. 97 კ., სულ 239 მ. 63 კ.

დლოთქიფენისძის ნიკოლოზ გი-ორგის ძის: მესხეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 667 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 578 მ. 99 კ. შესავ. ვად. 181 მ. 79 კ., სულ 760 მ. 78 კ.

რუსისას ლევან გიორგის ძის: ორაბირის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 481/2 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 193 მ. 27 კ. შესავ. ვად. 69 მ. 8 კ. სულ 262 მ. 35 კ.

მევეიდერეთა ლადანოვის ნიკო-ლოზ ენოქის ძის: ქარავენ სარა-ს ქუჩაზე ერთ სართულიანი ქეთიკორის დუქნები სარადფით, და მიწა 36 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 4272 მ. 39 კ. შესავ. ვად. 1050 მ. 11 კ. სულ 5322 მ. 50 კ.

რუსისას ვასილ ბუტუას ძის: ორაბირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის დუქნები და მიწა 271/2 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 925 მ. 63 კ. შესავ. ვად. 209 მ. 11 კ., სულ 1134 მ. 74 კ.

დლოთქიფენისძის დავით არჩი-ლის ძის: თბილისის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი სარადფით და მიწა 123 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 1281 მ. 72 კ. შესავ. ვად. 355 მ. 12 კ., სულ 1636 მ. 84 კ.

მესსისას მიზარბეგ ფარანის ძის: ივანოვის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი სარადფით და მიწა 189 კვადრ. საფ. თაენი ეალი 1068 მ. 8 კ. შესავ. ვად. 237 მ. 67 კ., სულ 1305 მ. 75 კ.

მატარაქთა: მიხაილ, ივანე და იოსებ დიმიტრის ძეთა: სილაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 138 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 427 მ. 18 კ. შესავ. ვად. 79 მ. 81 კ., სულ 506 მ. 99 კ.

ფინსძისა მამაჯან ისრაელის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 9 კვადრ. საყ. და 1 კვადრ. ალაბი. თავნი ეალი 1709 მ. 4 კ. შესავ. ვად. 498 მ. 95 კ., სულ 2207 მ. 99 კ.

სურამიას თედორე ვახუშტის ძის: ორპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი, ლუქანი და მიწა 860 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 177 მ. 80 კ. შესავ. ვად. 56 მ. 35 კ., სულ 234 მ. 15 კ.

მემკვიდრეთა ჩარკაიანას გიორგი ოქროპირის ძის: წულღეთის შესახვევში ორი სახლი—ერთი ორ-სართულიანი და მეორე ერთ-სართულიანი და მიწა 63 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 284 მ. 84 კ. შესავ. ვად. 116 მ. 8 კ., სულ 400 მ. 92 კ.

მემკვიდრეთა ჩარკოკიას ვლისაზელ სიმონის ასულის მახლობლად ქუთაისის რკინის გზის სადგური-სა ორი ხის სახლი და მიწა 1000 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 391 მ. 60 კ. შესავ. ვად. 127 მ. 7 კ., სულ 518 მ. 67 კ.

ვაკაიეთა: ნიკოლოზ და ნომრევან ოქროპირის ძეთა: ივანოვის ქუჩის შესახვევში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 224 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 467 მ. 20 კ. შესავ. ვად. 98 მ. 35 კ., სულ 565 მ. 55 კ.

ქსავაკიას რაფაელ სიმონის ძის: თბილისის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 44 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 934 მ. 37 კ. შესავ. ვად. 241 მ. 22 კ., სულ 1175 მ. 59 კ.

კასდვალკიას დომენტი სიმონის ძის: როინის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 353 კვადრ.

საყ. თავნი ეალი 389 მ. 40 კ. შესავ. ვად. 127 მ. 10 კ., სულ 516 მ. 50 კ.

ჭქიტიშვილის ფილიპე ზალოს ძის: მესხეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 118 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 77 მ. 90 კ. შესავ. ვად. 29 მ., სულ 106 მ. 90 კ.

შაშვილის შალომ აბრამის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 8 კვადრ. საყ. და 5 კვადრ. ალაბი. თავნი ეალი 1635 მ. 21 კ. შესავ. ვად. 358 მ. 7 კ., სულ 1993 მ. 28 კ.

ბუჩიაშვილთა: ისრაილ ილოს ძის, შამიგლა, მიხაილ და რაფაელ ისხაკას ძეთა ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 15 კვადრ. საყ. და 5 კვ. ალაბი. თავნი ეალი 1686 მ. 91 კ. შესავ. ვად. 405 მ. 50 კ., სულ 2092 მ. 41 კ.

გაბაშვილას ბესარიონ ალექსის ძის: ორპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 72 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 1265 მ. 14 კ. შესავ. ვად. 430 მ. 90 კ., სულ 1696 მ. 4 კ.

მურადოკიას ევატერინა, და ნიკოლაშვილას, ოქროპირის: ალექსანდრეს ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 145 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 2108 მ. 42 კ. შესავ. ვად. 463 მ. 21 კ., სულ 2571 მ. 63 კ.

ურუღოკიას მარიამ ალექსის ასული: მიხაილის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 128,5 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 821 მ. 42 კ. შესავ. ვად. 161 მ. 71 კ., სულ 983 მ. 13 კ.

ჩარკაიანას ევატერინა ანდრია ასულის: მთის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქეთიკორის სახლი და მიწა 383 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 295 მ. 27 კ. შესავ. ვად. 74 მ. 67 კ., სულ 370 მ. 24 კ.

შენკელასა სიმონ სიკოს ძის: სოლაზე ერთ-სართულიანი ხის სახ-

ლი და მიწა 347 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 126 მ. 48 კ. შესავ. ვად. 318. 70 კ., სულ 1583. 18 კ.

ვინაშვილას პავლე ივანეს ძის: მიხაილის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 434 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 3534 მ. 22 კ. შესავ. ვად. 591 მ. 12 კ., სულ 4125 მ. 34 კ.

მურადოკიას თორა პავლეს ძის: ბალახენის ქუჩაზე ერთი სახლი ქეთიკორისა და მიწა 422 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 860 მ. 72 კ. შესავ. ვად. 188 მ. 96 კ., სულ 1049 მ. 68 კ.

მდინის ბესარიონ მიზარბეგის ძის: მესხეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი სახლი და მიწა 1575 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 1132 მ. 85 კ. შესავ. ვად. 310 მ. 16 კ., სულ 1442 მ. 1 კ.

ფეაქარიას ალექსი სიმონის ძის მესეთის ქუჩის შესახვევში ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 133 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 181 მ. 16 კ. შესავ. ვად. 62 მ. 39 კ., სულ 243 მ. 55 კ.

ფინსძის შამიგლა და მანუაზა შუათას ძეთა: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 6,3 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 906 მ. 32 კ. შესავ. ვად. 159 მ. 87 კ., სულ 1066 მ. 19 კ.

წულღეთის პეტრე ბასილის ძის: ბაზრის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქეთიკორის ლუქანი და მიწა 71,2 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 815 მ. 47 კ. შესავ. ვად. 217 მ. 54 კ., სულ 1033 მ. 1 კ.

ჭოლაშვილას კონსტანტინე ბეკანის ძის. გვეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 36 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 135 მ. 88 კ. შესავ. ვად. 47 მ. 89 კ., სულ 183 მ. 77 კ.

ნსკიას პლატონ გიორგის ძის: ივანოვის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 1050 კვადრ. საყ. თავნი ეალი 2718 მ. 71 კ. შესავ. ვად. 328 მ., სულ 3046 მ. 71 კ.